

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Współpraca bibliotek naukowych w Polsce

БАРАНЬСЬКА –МАЛІНОВСЬКА Барбара

Дипломований кустош Головної бібліотеки Ченстоховської політехніки

email: bbaranska@adm.pcz.czest.pl

СУЙКОВСЬКА Івона

Дипломований кустош бібліотеки Лодзької політехніки

email: iwona.sojkowska@p.lodz.pl

ПОДГУРСЬКИЙ Філіп

Дипломований кустош бібліотеки Лодзької політехніки

email: filip.podgorski@p.lodz.pl

Анотація

Об'єднання наукових бібліотек у Польщі відбувається з метою покращення якості надання послуг при мінімальних витратах на функціонування. У статті розглядаються приклади форм співпраці між бібліотеками в Польщі. Вказуються цілі, переваги та недоліки спільних проектів.

Представлено окремі консорціуми та різноманітні форми співпраці в консорціум та інші форми співробітництва, а саме: 1) придбання та впровадження комплексних автоматизованих бібліотечних систем, 2) створення централізованого каталогу та реферативних баз даних польської літератури, 3) оцифрування бібліотечних фондів, 4) забезпечення доступу до електронних джерел світових науково-інформаційних ресурсів.

Підкреслено важливість співпраці наукових бібліотек та її вплив на придбання державних ліцензій доступу до найважливіших наукових електронних ресурсів. Розглядаються

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

завдання і перспективи подальшого розвитку співпраці бібліотек у різних напрямках діяльності.

Ключові слова: бібліотечна справа, співпраця між бібліотеками, бібліотечні консорціуми, електронні бібліотеки, електронні ресурси

Abstract

At the article of Barańska-Malinowska B., Sójkowska I. and Podgórski F. «Science libraries cooperation in Poland» cooperation of polish academic libraries is analyzed, which undertake joint actions both to improve their services quality and reduce the operations costs. The paper presents some exemplary cooperation forms amongst Polish libraries. It indicates their purposes, advantages and disadvantages of the realized joint actions. It presents some consortia and other cooperation forms undertaken in order to: 1) buy and implement integrated library systems, 2) create central catalogue and abstract databases, which record Polish scholarly literature, 3) digitalize libraries resources, 4) ensure access to worldwide academic electronic resources. The paper highlights the significance of the academic libraries cooperation and its influence on the purchase of internal licenses to use electronic resources, which are the most important for science.

Keywords: *academic libraries, libraries cooperation, libraries consortium, digital libraries, electronic resources.*

Współczesny rozwój nowych technologii, nieograniczone możliwości dostępu do wiedzy i publikowania otwartych zasobów w Internecie, a także wzrost znaczenia jakości świadczonych usług wpłynął na wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w funkcjonowaniu bibliotek naukowych w Polsce. Doskonałym rozwiązaniem dla bibliotek okazało się nadanie współpracy nowych form, a przede wszystkim tworzenie konsorcjów.

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

Podstaw konsorcjów należy szukać we współpracy międzyinstytucjonalnej, która w niekwestionowany sposób nadal pozytywnie oddziałuje na działalność bibliotek w różnych zakresach działalności. Może ono obejmować gromadzenie, opracowanie, przechowywanie i udostępnianie zbiorów, działalność informacyjną, dydaktyczną i wydawniczą, wprowadzenie i wspólne wykorzystanie nowych urządzeń technicznych [22, s. 9]. W ostatnim czasie współpraca objęła także wdrażanie technologii informatycznych ułatwiających innowacyjne świadczenie usług.

Rozwój współpracy instytucjonalnej spowodował łączenie się bibliotek w konsorcja, w których dostrzegły one wymierne korzyści. Konsorcjum wg Słownika języka polskiego definiowane jest w kontekście gospodarczym jako związek kilku przedsiębiorstw zawarty w celu dokonania wspólnego przedsięwzięcia [9, s. 349]. Rzeczywistość zmodyfikowała ujęcie czysto gospodarcze, odnoszące się do firm komercyjnych. Z dużym prawdopodobieństwem można stwierdzić, że wpływ miała gospodarka wolnorynkowa i konieczność zaistnienia w takich warunkach instytucji non-profit.

Biblioteki podejmują wspólne inicjatywy poprawiające jakość świadczonych usług i wartość oferty. Decydując się na udział w konsorcjum mają ściśle sprecyzowane cele:

- unowocześnienie realizacji procesów bibliotecznych,
- udostępnienie elektronicznych źródeł informacji,
- udostępnianie zdigitalizowanych zbiorów drukowanych w Internecie,
- tworzenie baz danych i serwisów zasobów informacyjnych,
- tworzenie wspólnych katalogów.

Spośród zalet tworzenia konsorcjów należy wymienić [22, s. 234-246]:

- oszczędności finansowe dla bibliotek,
- możliwość negocjowania cen, warunków zakupu i organizacji dostępu,
- racjonalne korzystanie z zasobów,
- rozszerzenie listy źródeł/tytułów najbardziej pożądanых,

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

- wzajemna wymiana doświadczeń,
- integracja środowiska bibliotekarskiego,
- ograniczenie ryzyka przedsięwzięć,
- większa ochrona prawna członków konsorcjum.

Konsorcja bibliotek realizują wspólne programy i świadczą usługi, a także są liderami w tworzeniu bibliotek cyfrowych. Celem współpracy jest nie tylko poprawa ich pozycji negocjacyjnej czy dzielenie się kosztami w ramach tworzonych konsorcjów, ale także wymiana doświadczeń i wiedzy. Pozytywnym rezultatem tych działań jest opracowanie wzorcowych licencji, określających warunki, które mogą być zaakceptowane przez konsorcjum bibliotek. Część z nich powstała w wyniku negocjacji bibliotekarzy i wydawców, uwzględniających specyfikę uczestniczących instytucji [19].

Nie można pominąć także wad, choć nie są one dotkliwie i liczne. Mimo to pewną niedogodnością może być konieczność podporządkowania oczekiwaniom i ustaleniom korzystnym dla większości uczestników, a tym samym pominięcie indywidualnych interesów pojedynczej instytucji.

Wspólne systemy biblioteczne, wspólne katalogi

Idea konsorcjów bibliotecznych w Polsce zrodziła się na początku lat 90. i miała bezpośredni związek z komputeryzacją bibliotek. Impulsem do ich powstania była m.in. możliwość zakupu i wdrożenia komercyjnych, zintegrowanych systemów bibliotecznych, których cena i możliwość uzyskania dodatkowych środków na zakup była zależna m.in. od ilości bibliotek przystępujących do projektu. Warunek ten, a także szansa połączenia potencjału wielu jednostek, zaowocowały utworzeniem regionalnych i ogólnopolskich konsorcjów wdrażających ten sam system biblioteczny. Biblioteki wchodzące w skład określonego konsorcjum bardzo często różnią się od siebie typem i wielkością księgozbioru, liczbą odbiorców, ich zainteresowaniami i liczbą personelu, ale łączy je jeden cel: wdrożenie i jak najefektywniejsza eksploatacja określonego systemu

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

bibliotecznego, który zapewni efektywną pracę i zadowolenie użytkowników.

Przykładami lokalnych konsorcjów są:

Łódzka Akademska Sieć Biblioteczna działająca od 1994 r. W jej skład wchodzi 10 największych łódzkich bibliotek. Są to biblioteki: szkół wyższych, ośrodków naukowo-badawczych i publiczna. Pierwotnym celem konsorcjum było stworzenie sieci bibliotek działających w oparciu o jeden zintegrowany system, co umożliwiłoby dalsze działania na kolejnych polach. Wspólne działania w pierwszej fazie polegały na przygotowaniu wniosku i wystąpieniu o grant na zakup komputerów i oprogramowania, a w kolejnej na przystosowaniu systemu do potrzeb poszczególnych biblioteki, całej sieci i oczekiwań polskich użytkowników, a także na organizacji szkoleń, wymianie danych i sukcesywnym wprowadzaniu nowych funkcji. Dziś łódzkie konsorcjum poszerzyło działalność m.in. o współtworzenie Łódzkiej Regionalnej Biblioteki Cyfrowej CYBRA,

Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych założona w 1996 r. Skupia 12 bibliotek naukowych, które postawiły sobie za cel wdrożenie nowoczesnego systemu bibliotecznego Horizon i poprawę efektywności działania i bardziej racjonalne wykorzystywanie środków finansowych,

Konsorcjum Bibliotek Wrocławskich zostało utworzone w 2001 r. na mocy porozumienia największych bibliotek szkół wyższych i publicznych regionu, które wykorzystują system Aleph. Celem jest stworzenie platformy dla optymalnego udostępniania zasobów biblioteczných,

biblioteki Górnego Śląska stosujące system Prolib, opracowany przez polskich informatyków i bibliotekarzy.

Przykładami ogólnopolskich konsorcjów bibliotek wdrażających i wykorzystujących jeden system biblieczny są:

Międzyuczelniany Zespół Koordynacyjny ds. Wdrażania VTLS (1993 r.), który zainicjował „Porozumienie o współpracy bibliotek wdrażających i użytkujących VTLS”. Jego członkowie utworzyły biblioteki:

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

Krakowa (Jagiellońska, Akademii Górniczo-Hutniczej), Warszawy (Uniwersytetu Warszawskiego), Gdańska (Uniwersytetu Gdańskiego),

Porozumienie „Biblioteka z Horyzontem” (1997 r.). Powstało ono w wyniku scalenia regionalnych konsorcjów wykorzystujących system Horizon firmy Dynix tj. Łódzkiej Akademickiej Sieci Bibliotecznej i Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych oraz pojedynczych bibliotek z innych miast m.in. z Torunia, Bydgoszczy, Olsztyna i Warszawy.

Powyższe konsorcja to największe i najbardziej znane przykłady współdziałania bibliotek, które zaowocowały nie tylko zakupem i wdrożeniem jednolitego systemu bibliotecznego, ale także dalszymi działaniami w skali lokalnej i krajowej m.in. praca nad wspólnymi kartotekami i katalogami. Najlepszym tego przykładem jest utworzenie Centralnej Kartoteki Haseł Wzorcowych (CKHW), Centralnej Kartoteki Tytułów Czasopism (CKTCz) i Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego (NUKAT Rys.1) [16].

NUKAT jest centralnym katalogiem zbiorów polskich bibliotek naukowych i akademickich działającym od 2002 r. Współdziałanie bibliotek „oparte jest na koncepcji zbiorowego katalogowania w bazie centralnej i powszechnego udostępniania bibliotekom gotowych danych do kopiowania” [5]. Do projektu przystąpiły biblioteki stosujące różne systemy: Horizon, VTLS, Innopac, ALEPH i inne.

Zadania i cele stawiane przed współtwórcami NUKAT zostały zdefiniowane m.in. przez Ewę Dobrzyńską Lankosz w 2002 r. i można uznać je za aktualne do dziś. Katalog ten powinien:

- zapewnić dostęp do informacji o zasobach polskich bibliotek naukowych,
- usprawnić wypożyczenia międzybiblioteczne,
- być źródłem gotowych rekordów dla polskich bibliotek,
- powstawać metodą współkatalogowania stając się dzięki temu narzędziem przyspieszającym tempo katalogowania oraz obniżającym jego koszty poprzez likwidację

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

wielokrotnego katalogowania takich samych dokumentów w różnych bibliotekach w kraju,

- umożliwić realizowanie retrokonwersji katalogów poprzez uwolnienie sił obecnie zaangażowanych w katalogowanie” [8, s. 134].

The screenshot shows the NUKAT website interface. At the top, there is a navigation bar with the NUKAT logo and the text "PROSTO DO INFORMACJI - katalog zbiorów polskich bibliotek naukowych". Below the navigation bar, there are several search options: "Strona główna", "Wyszukiwanie proste", "Wyszukiwanie złożone", "Wyszukiwanie zaawansowane", "Kontakt", and "Centrum NUKAT".

The main content area is divided into several sections:

- Wyszukiwanie szybkie**: A search box with the text "Przez dowolne słowo lub frazę (frazę wpisz w cudzysłowie)" and a "SZUKAJ" button.
- Hasła**: A search box with a dropdown menu for "Tytuł" and a "SZUKAJ" button.
- Ważna wiadomość**: A red box with the text: "Uwaga! Od godziny 13.00 w piątek, 24.08.2012, do godziny 8.00 w piątek, 31.08.2012, baza NUKAT będzie niedostępna z powodu migracji do nowej wersji systemu. Powyższe daty i godziny mogą ulec zmianie. Wszystkich użytkowników NUKATu przepraszamy za tę niedogodność."
- O katalogu NUKAT**: A section with the text: "NUKAT jest katalogiem centralnym zbiorów polskich bibliotek naukowych i akademickich. Od lipca 2002 biblioteki te wprowadzają do NUKATu dane o swoich bieżących i starszych nabytkach. Na końcu każdego opisu dokumentu wyszukanego w bazie NUKAT znajduje się lista nazw bibliotek udostępniających ten dokument a kliknięcie na nazwę biblioteki pozwala sprawdzić dostępność publikacji w danej bibliotece. W pomocy znajdują się wskazówki pozwalające na efektywne korzystanie z katalogu NUKAT."
- NUKAT-owe książki**: A section with the text "NUKAT-owe książki".
- Narzędzia**: A section with the text "Narzędzia" and a list of tools: "Filtry wyszukiwania", "Poprzednie wyszukiwania", and "Schowek: 0".

Rys.1. NUKAT. Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny NUKAT [on-line]. [Dostęp 24.08.2012]. Dostępny w Internecie: <http://www.nukat.edu.pl/>.

Katalog NUKAT, wykorzystujący oprogramowanie Virtua, działa już 10 lat i jest dziś najważniejszym (obok bibliografii narodowej i katalogów centralnych tworzonych przez Bibliotekę Narodową) źródłem informacji o literaturze krajowej i zagranicznej w zbiorach polskich bibliotek. Jest także narzędziem wykorzystywanym przez pracowników oddziałów opracowania w celu pobierania

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

wzorcowych opisów, które są importowane do macierzystych katalogów.

Dziś z katalogiem współpracuje w sposób czynny (współuczestniczą w opracowaniu dokumentów) i bierny (pobierają tylko gotowe opisy) 126 największych bibliotek w kraju. W bazie dostępnych jest 2,3 miliona rekordów i systematycznie ich przybywa.

Zakup licencji dostępu do źródeł elektronicznych

Informacja naukowa i dostęp do światowej literatury stały się dziś podstawą warsztatu pracy dydaktycznej i naukowo-badawczej uczelni oraz ośrodków nauki. Biblioteki realizując swoje funkcje muszą zapewnić odpowiedni warsztat literaturowy dla dydaktyki i pracy naukowej. Rosnąca liczba zasobów elektronicznych, potrzeba szybkiego odnalezienia właściwych informacji oraz szybki rozwój Internetu spowodowały konieczność zakupu dostępu do zasobów on-line. Jednakże wymogi prawne podyktowane ustawą „Prawo zamówień publicznych” [17], a także ograniczone środki budżetowe skłoniły biblioteki do poszukiwania korzystniejszych rozwiązań przeprowadzanych transakcji. Model, który od wielu lat sprawdza się w polskich realiach to wspólny zakup dostępu do wybranych źródeł przez konsorcja bibliotek.

Jedno z ważniejszych konsorcjów tworzą uczelnie i instytuty naukowo-badawcze prenumerujące bazę „Chemical Abstracts”. Jest to jedna z najdroższych i najcenniejszych baz dla chemików i specjalistów z dziedzin pokrewnych, udostępniana na platformie SciFinder. Zawiera informacje z zakresu chemii i nauk pokrewnych: biochemii, chemii organicznej i nieorganicznej, chemii makromolekularnej, stosowanej, analitycznej i inżynierii chemicznej. Rejestruje patenty z 63 krajów, książki, dysertacje, materiały konferencyjne, raporty techniczne, publikacje branżowe, przepisy prawne. W bazie można wyszukać jedno- i wieloetapowe reakcje chemiczne oraz informacje o związkach chemicznych, pochodzące z katalogów firm. Baza jest wykorzystywana zarówno w uczelniach

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

technicznych, uniwersytetach, jak i innych ośrodkach naukowych. W 2012 r. konsorcjum miało 22 członków – politechniki, uniwersytety, uczelnie medyczne, instytuty naukowo-badawcze. Niekwestionowaną zaletą tego konsorcjum jest wspólny koordynator – Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej. Koordynator dopełnia wszelkich formalności w imieniu wszystkich instytucji, negocjuje koszt zakupu i warunki dostępu. Konsorcjum dofinansowane jest w 50% ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSzW). Wadą tego konsorcjum jest sposób dostępu – ograniczony do sieci uczelnianej/instytucjonalnej tylko dla użytkowników posiadających służbowe konta poczty elektronicznej. Niestety mimo wielu prób i wdrożonych już zmian w zakresie korzystania z tego zasobu elektronicznego, w dalszym ciągu nie ma możliwości przeszukiwania bazy bez konieczności logowania się na własne konto z sieci uczelnianej lub poprzez autoryzowany dostęp spoza sieci.

Dostęp do bazy „Knovel Library” oferującej pełnotekstowe książki elektroniczne dla inżynierów oraz interaktywne narzędzia analityczne zapewnia konsorcjum Knovel, którego koordynatorami są: Biblioteka Politechniki Łódzkiej oraz firma AKME Archive – jedyny dystrybutor tego zasobu na polskim rynku. W konsorcjum uczestniczy 31 instytucji, w większości są to uczelnie techniczne i zawodowe. Każda z nich może dowolnie wybierać pakiety tematyczne, uwzględniając profil i oczekiwania środowiska akademickiego. Koszt subskrypcji uzależniony jest m.in. od wielkości instytucji oraz liczby wybranych kolekcji. Członkowie konsorcjum otrzymują dotację z MNiSzW w wysokości 50% ceny dostępu do bazy, co jest zasługą koordynatorów.

Członkami konsorcjum „EMERALD” jest 38 instytucji naukowych, które w zależności od wyboru pakietu mają dostęp na serwerze wydawcy do wybranych tematycznych zestawów czasopism wydawanych przez Emerald Group Publishing z zakresu zarządzania, marketingu, bibliotekoznawstwa czy inżynierii. Koordynatorem

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

konsorcjum jest wydawca. Warunki dostępu i koszt subskrypcji dostosowany został do polskich realiów uwzględniających możliwości finansowe bibliotek. Wydawca stosuje system rabatów uzależniony od wielkości instytucji, rodzaju kolekcji tematycznej, a dodatkowo zapewnia możliwość archiwizacji zasobów z okresu subskrypcji w Wirtualnej Bibliotece Nauki (WBN) [20] na serwerze Interdyscyplinarnego Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego (ICM) [13] Uniwersytetu Warszawskiego. Konsorcjum otrzymuje 50% dofinansowania z MNiSW.

Konsorcjum „IEEE” skupia 26 bibliotek głównie o profilu inżynieryjno-technicznym. Koordynatorem jest firma EBSCO reprezentująca wydawcę. Umowa konsorcyjna przewiduje dostęp do pełnego zasobu bezpośrednio na serwerze wydawcy, obejmującego czasopisma i materiały konferencyjne z zakresu elektrotechniki, elektroniki i informatyki. Podobnie jak w przypadku konsorcjum „EMERALD”, umowa przewiduje archiwizację zasobów objętych umową licencyjną w WBN na serwerze ICM. Koszt kalkulowany jest w zależności od wielkości instytucji, a w przypadku uczelni także w oparciu o statystyki wykorzystania. Członkowie konsorcjum pokrywają 50% kosztów, kolejne 50% otrzymują z MNiSW.

Kilka konsorcjów powołanych w celu wspólnego zakupu zasobów elektronicznych koordynowanych jest przez Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego, które udostępnia źródła na platformie Wirtualnej Biblioteki Nauki oraz zapewnia ich archiwizację, jeśli umowa na to zezwala. Koszt jest określany indywidualnie dla każdej instytucji uczestniczącej w konsorcjum i w zależności od źródła elektronicznego kalkulowany w oparciu o następujące czynniki (Rys.2):

- wielkość instytucji – liczba potencjalnych użytkowników (pracowników naukowych i/lub studentów),
- liczba prenumerowanych tytułów czasopism w formie drukowanej lub elektronicznej,

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

- zakres wcześniejszej indywidualnej subskrypcji w przypadku baz danych,
- statystyki wykorzystania.

Dodatkowo umowa przewiduje znaczne zniżki na zakup czasopism w wersji drukowanej. Opłata za licencję pokrywana jest w 50% ze składek wpłacanych przez uczestników konsorcjum. Dodatkowe 50% to środki pochodzące z corocznej dotacji MNiSW przeznaczonej na rozwój i utrzymanie specjalnych urzędzeń badawczych z zakresu infrastruktury informatycznej tzw. SPUB WBN, o którą do ministerstwa w imieniu członków występuje ICM. Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego w 2012 r. było koordynatorem dostępu m.in. do:

„ACS” – czasopism elektronicznych wydawanych przez American Chemical Society, z archiwizacją roczników z okresu subskrypcji na serwerze ICM (45 instytucji),

„AIP”/„APS” – czasopism elektronicznych wydawanych przez American Institute of Physics (AIP) i American Physical Society (APS) oraz inne towarzystwa naukowe stowarzyszone z AIP, z archiwizacją roczników z okresu subskrypcji na serwerze ICM (44 instytucje),

„IO” – czasopism elektronicznych wydawanych przez Institute of Physics wraz z kompletnymi archiwami (32 instytucje),

„MATH” – bazy tworzonej przez Europejskie Towarzystwo Matematyczne, Fachinformationszentrum (FIZ) Karlsruhe w Niemczech, Akademię Nauk w Heidelbergu oraz wydawnictwo Springer-Verlag (9 instytucji),

„ProQuest” – czterech pakietów baz abstraktowo-pełnotekstowych (53 instytucje),

„Reaxys” – strukturalnej bazy chemicznej produkowanej przez Elsevier Information GmbH (26 instytucji).

ICM jako koordynator negocjuje cenę, występuje do MNiSW o dofinansowanie zakupu, a w przypadku serwisów czasopism negocjuje także liczbę dostępnych tytułów, warunki dostępu

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

Wirtualna Biblioteka Nauki

System sieciowego udostępniania naukowych baz danych poprzez ICM

[Nowa wersja](#)

Informator: [Zakres i zasady udostępniania zasobów licencyjnych w roku 2012 oraz statystyki](#)
[Planowane zasady udostępniania zasobów licencyjnych w roku 2013](#)
[Kontakt i rejestracja dostępu](#)
[Springer Open Choice](#)

Pełne teksty: [Elsevier/ICM](#) - baza ScienceDirect (czasopisma Elsevier) | [informator](#)
 lub dostęp on-line na [serwerze wydawcy \(Elsevier-ScienceDirect\)](#)
 lub dostęp na [serwerach ICM poprzez interfejs YADDA](#)

[Springer/ICM](#) - czasopisma Springer | [informator](#)
 lub dostęp on-line na [serwerze wydawcy \(Springer-Link\)](#) w tym czasopisma Kluwer

[ACS](#) - czasopisma American Chemical Society | [informator](#)
 (dostęp on-line na serwerze wydawcy)

[AIP/APS](#) - czasopisma American Institute of Physics (AIP) oraz American Physical Society (APS) | [informator](#)
 (dostęp on-line na serwerze wydawcy)

Bazy ekonomiczne | [informator](#)

[CUP](#) - czasopisma Cambridge University Press | [informator](#)

[Serwis Europejskiego Towarzystwa Matematycznego](#) | [informator](#)
 (minor)

[Emerald](#) - czasopisma | [informator](#)
 (dostęp on-line na serwerze wydawcy)

[IEEE](#) - zasoby Institute of Electrical and Electronics Engineers | [informator](#)
 (dostęp on-line na serwerze wydawcy)

[IOP](#) - czasopisma Institute of Physics | [informator](#)
 (dostęp on-line na serwerze wydawcy)

[Knowel](#) - książki i inne zasoby różnych wydawców | [informator](#)
 (dostęp on-line na serwerze producenta)

Rys.2. Wirtualna Biblioteka Nauki [on-line]. [Dostęp 14.08.2012]. Dostępny w Internecie: <http://vls.icm.edu.pl/>.

do archiwów oraz zapewnia archiwizację na swoim serwerze, jeśli umowa przewiduje taką opcję. Członkowie konsorcjum podpisują umowy z Interdyscyplinarnym Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego UW.

Wspólnie tworzone bazy danych i zasoby cyfrowe

Alternatywą dla usystematyzowanych zagranicznych źródeł informacji są rozproszone zasoby Internetu bardzo chętnie wykorzystywane przez użytkowników. W bogatej ofercie sieci istnieje jednak obszar słabo zagospodarowany – polska literatura naukowa.

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

Dlatego w naszym kraju zaczęły się pojawiać inicjatywy mające na celu wypełnienie tej luki. Powstają bazy danych, informatory, biblioteki cyfrowe i portale oferujące użytkownikowi informację na temat publikacji naukowych polskich lub w języku polskim. Są to tzw. serwisy tematyczne o kontrolowanej jakości (ang. subject gateways), czyli dziedzinowe przewodniki po zasobach internetowych, uporządkowane tematycznie [7]. Tworzą je zazwyczaj bibliotekarze i specjaliści informacji naukowej, którzy wyszukują i katalogują godne polecenia źródła informacji spełniające wysokie kryteria jakościowe.

Dotychczas w Polsce najczęściej powstawały wykazy linków udostępniane na stronach bibliotek i instytucji naukowych, jednak nie miały one postaci baz danych, a zatem i możliwości wyszukiwania. Jednym z wyjątków jest serwis tematyczny „Ekonomia on-line – Naukowe źródła ekonomiczne w Internecie”, tworzony przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, który od momentu powstania w 2000 r. jako wykaz linków, ewoluował do formy serwisu subject gateway, opartego na bazie danych. W tym czasie uległ wielu przeobrażeniom – rozszerzono jego zakres tematyczny dodając kolejne działy, rozbudowano działy już istniejące. Oprócz kryterium formalnego – typ źródła – dodano wyszukiwanie rzeczowe wg słów kluczowych oraz systemu klasyfikacyjnego Journal of Economic Literature (JEL). Zastosowano także przyjęte w świecie formaty opisu źródeł elektronicznych (MARC 21) oraz metadanych (DUBLIN CORE), co czyni przewodnik pierwszym w Polsce profesjonalnym serwisem o kontrolowanej jakości [10].

W środowisku bibliotek technicznych dostrzeżono również potrzebę zbudowania podobnego serwisu. Trudności w wyszukiwaniu informacji o odpowiedniej jakości w ogromnych zasobach Internetu, zmotywowały bibliotekarzy większości bibliotek technicznych w Polsce do utworzenia wspólnej bazy danych „BazTOL – Polskie zasoby sieciowe z zakresu nauk technicznych”. „BazTOL” to dziedzinowy przewodnik po zasobach sieciowych o kontrolowanej jakości (subject gateway). W portalu zgromadzone są opisy (wraz z

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

aktualnymi adresami internetowymi) polskich publikacji naukowych, baz danych, witryn i serwisów zamieszczonych w sieci. Zasoby serwisu „BazTOL” tematycznie związane są z naukami technicznymi i ukierunkowane na dziedziny związane z obszarem zainteresowań akademickich. Na etapie gromadzenia podlegają one selekcji i ocenie zgodnie z przyjętą listą kryteriów oceny jakości, a następnie katalogowaniu z zastosowaniem standardu opisu dokumentów sieciowych. Źródła sieciowe zarejestrowane w serwisie „BazTOL” są stale kontrolowane, a ich opisy podlegają regularnej aktualizacji. Całokształt prac związanych z tworzeniem i udostępnianiem serwisu „BazTOL” wykonują bibliotekarze – redaktorzy współtworzących bazę z 23 instytucji.

Dostęp do portalu „BazTOL” jest bezpłatny. Serwis jest miejscem startowym, ułatwiającym szybki i łatwy dostęp do rozproszonych zasobów sieciowych z zakresu nauk technicznych o odpowiedniej jakości. Dedykowany jest pracownikom naukowym i naukowo-dydaktycznym oraz dydaktycznym, nauczycielom, członkom zespołów badawczych, projektowych i wdrożeniowych, studentom i doktorantom, bibliotekarzom. Polecany wszystkim zainteresowanym szeroko pojętymi zagadnieniami techniki. Właścicielem i twórcą portalu jest konsorcjum „BazTech”, które odpowiada za utrzymanie portalu. Tworzenie portalu jest dofinansowywane ze środków publicznych – MNiSzW [3].

Od wielu lat biblioteki współpracują także tworząc „Bazę danych o zawartości polskich czasopism technicznych – BazTech”. Jest to bibliograficzno-abstraktowa baza danych rejestrująca artykuły z polskich czasopism z zakresu nauk technicznych oraz (w wyborze) nauk ścisłych i ochrony środowiska. Inicjatywa tworzenia bazy „BazTech” powstała w 1997 r. wśród bibliotek akademickich o profilu technicznym oraz branżowych ośrodków informacji naukowo-technicznej. Realizację projektu rozpoczęto w 1998 r. po otrzymaniu dotacji z Komitetu Badań Naukowych w ramach zadań obejmujących rozbudowę i udostępnianie baz danych o charakterze regionalnym lub

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

ogólnokrajowym. Baza danych została udostępniona w sieci Internet w styczniu 1999 r., uzyskując dofinansowanie ze środków ministerstwa na działalność wspomagającą badania. Obecnie należy do zasobów Wirtualnej Biblioteki Nauki, posadowionych na serwerze ICM. Lista indeksowanych tytułów została opracowana na podstawie

Rys. 3. BazTOL [on-line]. [Dostęp 09.08.2012]. Dostępny w Internecie: http://baztol.library.put.poznan.pl/baztol_czytelnik/baztol.

zbiorczego wykazu czasopism prenumerowanych przez biblioteki współpracujące. Każda z instytucji współtworzących otrzymała odrębną listę tytułów do indeksowania, spośród własnej prenumeraty, w związku z przyjętą pierwotnie zasadą indeksowania z autopsji (Rys. 4).

W 2002 r. zainicjowano współpracę z wydawcami czasopism i zeszytów naukowych indeksowanych w bazie „BazTech”, do których skierowano prośbę o przesyłanie elektronicznych wersji opisów bibliograficznych ze streszczeniami i słowami kluczowymi jeszcze

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

przed publikacją wersji drukowanej, co znacznie przyspieszyło bieżącą aktualizację.

Docelowe dążenia konsorcjum zakładają rozwój „BazTech” w kierunku bazy cytowań i bazy pełnotekstowej. Do opisów artykułów opublikowanych od 2006 r. dodawane są bibliografie załącznikowe. Na podstawie odrębnych umów z wydawcami czasopism rekordy uzupełniane są o pełne teksty artykułów. Tymi działaniami baza wpisuje się w ruch Open Access i jest jednym z komponentów otwartej nauki w Polsce [2].

BazTech Baza danych o zawartości polskich czasopism technicznych

Informacja dla wydawców czasopism | Lista indeksowanych czasopism | Mapa serwisu

Informacje o bazie
 "Baza danych o zawartości polskich czasopism technicznych" **BazTech** jest bibliograficzno-abstraktową bazą danych rejestrującą artykuły z polskich czasopism z zakresu nauk technicznych oraz (w wyborze) nauk ścisłych i ochrony środowiska. BazTech jest jednym z zasobów [Wirtualnej Biblioteki Nauki](#)

BazTech rozwija się w kierunku [bazy cytowań](#) i [bazy pełnotekstowej](#). Do opisów artykułów od 2006 r. dodawane są bibliografie załącznikowe. Na podstawie odrębnych umów z [wydawcami czasopism](#) rekordy uzupełniane są o pełne teksty artykułów. Tymi działaniami baza wpisuje się w ruch Open Access i jest jednym z komponentów [Otwartej Nauki w Polsce](#)

Wyszukiwanie

Kontakt
 Baza rejestruje artykuły z ponad 580 polskich czasopism, od 1998 r.

Linki
 Celem tworzenia bazy jest:

- dostarczenie w miarę kompletnego źródła informacji o publikacjach naukowych w polskich czasopismach z zakresu szeroko pojętych zagadnień nauk technicznych,
- promocja dorobku polskiej myśli naukowej i technicznej,
- udostępnianie pełnych tekstów publikacji rejestrowanych w bazie, na podstawie umów z wydawcami,
- wspieranie ruchu Open Access,
- wspomaganie wypożyczeń międzybibliotecznych.

Dostęp do bazy jest bezpłatny.

Zasoby BazTech są indeksowane przez Google Scholar, Google i WorldWideScience.org

[» więcej informacji](#)

© Wirtualna szkoła zastrzeżone prawa kopertowane BazTech
 Baza sfinansowana i obsługiwana przez ICM i Bibliotekę Uniwersytecką
 Data utworzenia serwisu: 09.08.2012 r., zmiana wyglądu i układu: 20.04.2014 r.
 Ostatnia aktualizacja: 28.05.2012 r.

Rys. 4. BazTech [on-line]. [Dostęp 09.08.2012]. Dostępny w Internecie: <http://baztech.icm.edu.pl>.

Celem tworzenia bazy jest:

- dostarczenie w miarę kompletnego źródła informacji o publikacjach naukowych w polskich czasopismach z zakresu szeroko pojętych nauk technicznych,
- promocja dorobku polskiej myśli naukowej i technicznej,
- dążenie do udostępniania pełnych tekstów publikacji rejestrowanych w bazie, na podstawie umów z wydawcami,
- wspieranie ruchu Open Access,

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
 25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

- wspomaganie wypożyczeń międzybibliotecznych [2].

Kolejną inicjatywą ogólnopolskiej współpracy bibliotek, jest współtworzenie „Bazy materiałów konferencyjnych – SYMPOnet”. Rejestruje ona materiały z konferencji, zjazdów, kongresów, sympozjów i innych spotkań naukowych krajowych i zagranicznych, znajdujących się w zbiorach ponad 100 polskich bibliotek technicznych, uniwersyteckich i instytutów naukowych. Baza zawiera opisy dokumentów wydanych po 1980 r. w postaci tradycyjnej (książki, zeszyty specjalne czasopism) oraz elektronicznej (tzw. dokument elektroniczny). Współpraca przy tworzeniu bazy zobowiązuje 25 obecnie uczestniczących bibliotek do przesyłania informacji o nabywanych przez siebie materiałach konferencyjnych do koordynatora – Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej, która jednocześnie administruje bazą. „SYMPOnet” jest ogólnodostępną bazą, aktualizowaną na bieżąco [18].

Dobrym przykładem współpracy bibliotek w skali ogólnokrajowej, jest także tworzenie „Bazy danych o zawartości polskich czasopism humanistycznych i społecznych – BazHum” [1]. Projekt jest realizowany przez Muzeum Historii Polski we współpracy z Interdyscyplinarnym Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego oraz z warszawskimi bibliotekami niektórych instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk. Jego celem jest utworzenie reprezentatywnej i wyczerpującej kolekcji tekstów naukowych i dydaktycznych, a także promocja dorobku polskiej myśli humanistycznej i społecznej. „BazHum” gromadzi rozprawy, artykuły i artykuły recenzyjne, opublikowane w wybranych polskich czasopismach historycznych oraz z zakresu nauk humanistycznych i społecznych. Zawartość czasopism jest opracowana retrospektywnie – od początku ukazywania się wybranego tytułu, aż do numerów bieżących. Lista artykułów z czasopism umieszczanych w bazie stopniowo wydłuża się [4].

Możliwość wspólnych działań bibliotek daje również digitalizacja, pozwalająca na przenoszenie na format cyfrowy niemal

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

wszystkich typów dokumentów. Na skutek jej zastosowania poprawie uległa zarówno ochrona wydawnictw drukowanych, jak i dostęp do wielu kategorii zbiorów, a problem fizycznego oddalenia odbiorcy informacji od jej źródła zaczął tracić na znaczeniu. Digitalizacja, to bardzo szeroki obszar współpracy dla specjalistów zajmujących się głównie zagadnieniami technicznymi, ale wymagający również ścisłych relacji z bibliotekarzami i czytelnikami. Przy przetwarzaniu materiałów bibliotecznych na postać cyfrową mamy do czynienia z szeregiem zadań, które oddziałują na siebie wzajemnie i wymagają precyzyjnej koordynacji. Współpraca w tym obszarze polega głównie na wymianie doświadczeń dotyczących stosowanych technologii oraz praktyk przy digitalizacji różnego typu materiałów. Możliwości cyfryzacji wykorzystywane są przez instytucje takie jak biblioteki akademickie i publiczne do udostępniania cyfrowych postaci gromadzonych przez nie zbiorów, często na wspólnej platformie, a nawet w ramach jednej biblioteki cyfrowej.

Główne modele organizacyjne tworzenia bibliotek cyfrowych to:

- regionalne biblioteki cyfrowe – współtworzone przez wiele instytucji (zasób związany jest najczęściej z regionem, zawiera także materiały edukacyjne i dziedzictwo kulturowe),
- instytucjonalne biblioteki cyfrowe – tworzone przez pojedyncze instytucje (zasób związany jest najczęściej z działalnością i historią danej instytucji),
- konsorcyjne biblioteki cyfrowe – tworzone przez konsorcja/federacje instytucji o zbliżonym profilu (zasób związany analogicznie do inicjatyw instytucjonalnych).

Nadrzędnym zadaniem bibliotek cyfrowych jest utrwalenie i udostępnienie jak największej grupie użytkowników, niedostępnych lub trudnodostępnych zbiorów bibliotecznych, materiałów naukowych i dydaktycznych, a także źródeł dotyczących polskiej historii, kultury i

sztuki. Dotychczas w Polsce zainicjowano tworzenie 94 bibliotek cyfrowych i repozytoriów [11].

Zasoby większości bibliotek cyfrowych można wyszukiwać za pomocą Federacji Bibliotek Cyfrowych (FBC) – serwisu, który jest zbiorem zaawansowanych usług sieciowych. Konsorcjum FBC koordynowane jest przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe (PCSS), a za jego rozwój odpowiada Zespół Bibliotek Cyfrowych PCSS.

Misją serwisu FBC jest:

- ułatwienie wykorzystania zasobów polskich bibliotek cyfrowych i repozytoriów,
- zwiększenie widoczności i popularyzacja zasobów polskich bibliotek cyfrowych i repozytoriów w Internecie,
- udostępnienie użytkownikom Internetu i twórcom bibliotek cyfrowych nowych, zaawansowanych usług sieciowych opartych na zasobach polskich bibliotek cyfrowych i repozytoriów (Rys. 5).

Misja ta realizowana jest poprzez tworzenie i udostępnianie użytkownikom kolejnych funkcji FBC, spośród których wymienić należy:

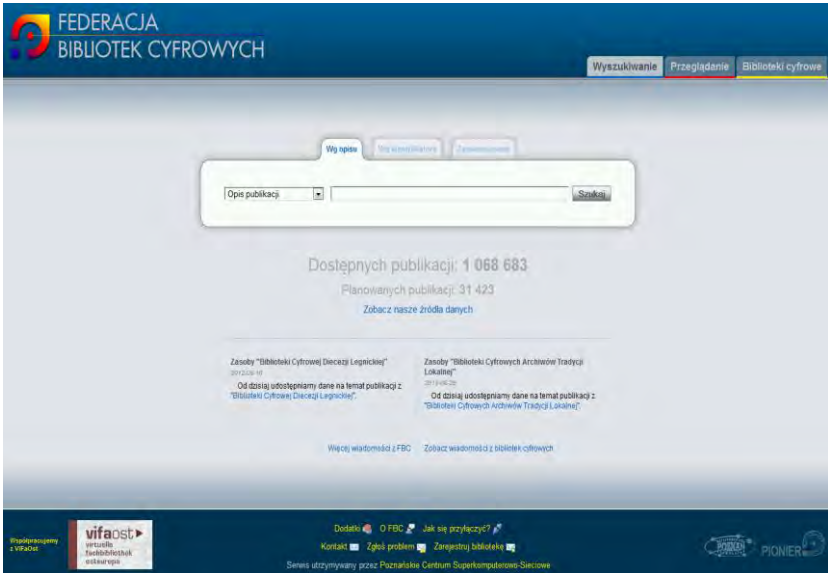
- wyszukiwanie proste i zaawansowane w obiektach cyfrowych,
- lokalizacja obiektów cyfrowych,
- wykrywanie istniejących duplikatów obiektów cyfrowych i zapobieganie ich powstawaniu,
- możliwość przeglądania planów digitalizacji,

dostęp do statystyk dotyczące zasobów przeglądanych za pośrednictwem FBC [11].

Wnioski

Jak pokazano powyżej polskie biblioteki współpracują ze sobą od wielu lat zarówno lokalnie, jak i w skali kraju. Początek komputeryzacji i zakup pierwszych systemów bibliotecznych dały

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

*Rys. 5. Federacja Bibliotek Cyfrowych (FBC) [on-line]. [Dostęp 09.08.2012].
Dostępny w Internecie: <http://fbc.pionier.net.pl/>.*

impuls i możliwości do dalszych działań, które zaowocowały powstaniem katalogów centralnych i wprowadzeniem rozwiązań istotnych dla współczesnego bibliotekarstwa. O tym, jak wielkie znaczenie w bibliotekarstwie mają kompatybilne systemy nikogo nie trzeba przekonywać: ani bibliotekarzy, ani użytkowników. Podobnie jest z działaniami na innych płaszczyznach na których działają dziś biblioteki, chociażby przy efektywnym zakupie zbiorów elektronicznych i powstawaniu bibliotek cyfrowych i repozytoriów.

Nadrzędny cel współpracy w zakresie zakupu zasobów elektronicznych – osiągnięcie korzyści ekonomicznych, realnych oszczędności w budżetach pojedynczych bibliotek można uznać za osiągnięty. Niemal we wszystkich konsorcjach obowiązuje zasada „im więcej zrzeszonych bibliotek tym niższe koszty”. Organizacja

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

konsorcjów bibliotek w Polsce przełożyła się także na podniesienie jakości świadczonych usług, m.in. na zapewnienie:

- dostępu nieograniczonej liczby jednoczesnych użytkowników,
- dostępu do archiwów,
- prawa do archiwizacji roczników czasopism objętych umową konsorcyjną.

Większość umów obejmuje dostęp dla zarejestrowanych numerów IP należących do komputerów znajdujących się na terenie instytucji uczestniczących w konsorcjach oraz dostęp z komputerów domowych przez autoryzację użytkownika (np. serwer proxy).

Współpraca bibliotek w konsorcjach ds. zakupu źródeł elektronicznych w znacznym stopniu ułatwiła kontakt z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego, które pod wpływem silnego lobby ze strony środowiska naukowego zdecydowało się na dofinansowanie większości konsorcjów źródeł elektronicznych, a także na całkowite pokrycie z budżetu państwa kosztów zakupu ogólnokrajowych licencji dostępu dla wszystkich instytucji akademickich w kraju. Licencje obejmują kilka serwisów czasopism, dwa pojedyncze tytuły czasopism oraz dwie bazy. Są to źródła elektroniczne uznane za najwartościowsze dla nauki, szeroko wykorzystywane od wielu lat w polskich uczelniach, które wcześniej nabywane były właśnie na podstawie umów konsorcyjnych skupiających większość ośrodków akademickich w Polsce. W większości koordynatorem umów nadal pozostaje ICM, co również miało niekwestionowane znaczenie w procesie decyzyjnym MNiSzW, dotyczącym zakupu licencji ogólnokrajowych. Do tych zasobów należą:

- czasopisma wydawnictwa Elsevier udostępniane w WBN, w ramach licencji ogólnopolskiej od 2010 r.,
- czasopismo Nature udostępniane z serwera Nature Publishing Group, w ramach licencji ogólnopolskiej od 2010 r.,

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

- czasopismo Science udostępniane z serwera American Association for the Advancement of Science, w ramach licencji ogólnopolskiej od 2010 r.,
- wielodziedzinowa baza abstraktowa Scopus, rekomendowana przez MNiSzW m.in. do analiz bibliometrycznych, udostępniana z platformy SciVerse na serwerze producenta, w ramach licencji ogólnopolskiej od 2012 r.,
- serwis czasopism i książek elektronicznych wydawnictwa Springer udostępniany w WBN oraz z serwera wydawcy SpringerLink, w ramach licencji ogólnopolskiej od 2010 r.,
- bazy danych Web of Science na platformie Web of Knowledge, rekomendowane przez MNiSzW m.in. do analiz bibliometrycznych, w ramach licencji ogólnopolskiej od 2010 r.,
- serwis czasopism Wiley-Blackwell na serwerze wydawcy Wiley Online Library, w ramach licencji ogólnopolskiej od 2012 r., oraz
- pakiet 12 baz danych abstraktowo-pełnotekstowe wydawnictwa EBSCO Publishing udostępniane na serwerze wydawcy w ramach licencji ogólnopolskiej od 2010 r., której koordynatorem jest Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych oraz Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe. Bazy specjalistyczne EBSCO np. World Textile, Textile Technology Complet, Polymer Library itd. możliwe są do zakupu z 50% dofinansowaniem MNiSzW.

Wiele udało się także osiągnąć bibliotekarzom w zakresie tworzenia wspólnych baz danych rejestrujących piśmiennictwo polskie oraz bibliotek cyfrowych. Wspomniane bazy („BazTOL”, „BazTech”, „BazHum”, „SYMPOnet”) nie mogą jeszcze konkurować z licencjonowanymi zasobami zagranicznymi, ale są doskonałą podstawą i jednocześnie alternatywą dla czytelników poszukujących polskiego piśmiennictwa naukowego. Przed bibliotekarzami jeszcze

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

daleka droga do przekształcenia baz w pełnotekstowe zasoby, ale i w tym zakresie poczyniono już pierwsze kroki podejmując się tworzenia bibliotek cyfrowych. Doświadczenia z digitalizacji i udostępniania zbiorów można będzie w przyszłości wykorzystać do uzupełnienia baz bibliograficzno-abstraktowych o pełne teksty.

Warto dodać, że przed polskimi bibliotekami cyfrowymi stoją znaczące zadania, które muszą zostać zrealizowane, by dotrzymać kroku dynamicznie rozwijającym się bibliotekom cyfrowym na świecie. Spośród zasadniczych problemów na plan pierwszy wysuwają się: wysokie koszty digitalizacji, trudne decyzje dotyczące typowania materiałów, nieujednocione standardy techniczne i standardy metadanych, dublowanie pracy, problemy z prawem autorskim, a także brak wzorcowego dostępu do bibliotek cyfrowych i ich zasobów. Biblioteki i konsorcja bibliotek, które tworzą ogólnokrajową sieć bibliotek cyfrowych powinny dążyć do ujednocień, zarówno w zakresie opisu metadanych, jak i metod przygotowania i udostępniania samych publikacji. Powinno uzgodnić się jednolite formaty plików. Działania w skali ogólnokrajowej powinny dążyć do spójności i rozszerzenia współpracy.

Koniecznym warunkiem zabezpieczenia obiektów cyfrowych na przyszłość jest utworzenie Krajowego Magazynu Danych – zdalnego, wirtualnego, logicznego systemu plików składowanych na bezpiecznych, rozproszonych przestrzeniach pamięci. Bowiem jednym z największych współczesnych problemów bibliotek, jest bezpieczne przechowywanie danych [14]. Problemów związanych z digitalizacją zbiorów jest mnóstwo, niemniej praca ta jest bardzo dużym wyzwaniem dającym wiele satysfakcji, szczególnie gdy zaspokajają one potrzeby naszych czytelników.

Podsumowując warto podkreślić, że współpraca bibliotek w Polsce potwierdza zarówno umiejętność wspólnego działania, jak i ogromny potencjał zaangażowanych w nią bibliotekarzy, dzięki czemu przynosi wymierne korzyści dla czytelników. Bez współpracy wielu różnych bibliotek nie byłoby możliwe zrealizowanie cennych

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні
проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

inicjatyw, których nadrzędnym celem jest udostępnianie źródeł informacji i zasobów wiedzy użytkownikom.

Bibliografia:

1. BazHum – Baza danych o zawartości polskich czasopism naukowych z zakresu nauk humanistycznych i społecznych [on-line]. [Dostęp 24.08.2012]. Dostępny w Internecie: <http://bazhum.icm.edu.pl>.
2. BazTech – Baza danych o zawartości polskich czasopism technicznych [on-line]. [Dostęp 09.08.2012]. Dostępny w Internecie: <http://baztech.icm.edu.pl>.
3. BazTOL Polskie zasoby sieciowe z zakresu nauk technicznych [on-line]. [Dostęp 09.08.2012]. Dostępny w Internecie: <http://baztol.library.put.poznan.pl/baztol/pl/baztol.html>.
4. Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego. Bibliografie i informatory. BazHum [on-line]. [Dostęp 09.08.2012]. Dostępny w Internecie: http://www.bg.us.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=960:bazhum-a&catid=153:bibliografie-polskie-k&directory=1.
5. Burchard M. Katalog Centralny NUKAT - system wymiany danych w procesie opracowania zbiorów polskich bibliotek. Biuletyn EBIB [on-line]. 2003, nr 9 (49) [on-line]. [Dostęp 24.08.2012] Dostępny w Internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/49/burchard.php>.
6. Dąbrowska-Charytoniuk D. Konsorcja jako nowy sposób gromadzenia dostępów do światowych zasobów informacji naukowej (historia konsorcjów i czasopism elektronicznych). W: XXIII Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych. Polityka gromadzenia i profilowania zbiorów w polskich bibliotekach medycznych w dobie nowoczesnych technologii informatycznych. Gdańsk 21-22 czerwca 2004 [on-line]. [Dostęp 24.08.2012] Dostępny w Internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/med23/dabrowska.php>.
7. Derfert-Wolf L. Serwisy tematyczne o kontrolowanej jakości w Internecie – subject gateways. Biuletyn EBIB [on-line]. 2004, nr 6 (57) [on-line]. [Dostęp 09.08.2012] Dostępny w Internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/2004/57/derfert.php>.
8. Dobrzyńska-Lankosz E. Wczoraj fantazja, dzisiaj – rzeczywistość, czyli o komputeryzacji polskich bibliotek akademickich słów kilka.

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

- W: Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych. Poznań: Biblioteka Uniwersytecka, 2002, s.125-147.
9. Drabik L. i in. (oprac.), Słownik języka polskiego. Wyd. 3. Warszawa: PWN, 2006.
  10. Ekonomia on-line. Naukowe źródła ekonomiczne w Internecie [on-line]. [Dostęp 09.08.2012]. Dostępny w Internecie: <http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/ekonomia>.
  11. Federacja Bibliotek Cyfrowych. Informacje ogólne [on-line]. [Dostęp 09.08.2012]. Dostępny w Internecie: <http://fbc.pionier.net.pl/owoc/about?id=about-fbc>.
  12. Feret B., Janiak J., Wrocławska M. Łódzka Akademska Sieć Biblioteczna (ŁASB) - blaski i cienie konsorcjum – wystąpienie polemiczne. W: Gaziński R. (red.), Wzorce współpracy bibliotek naukowych w Polsce. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej. Szczecin: Książnica Pomorska, 2005, s. 72-80.
  13. ICM. Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego [on-line]. [Dostęp 31.07.2012]. Dostępny w Internecie: <http://www.icm.edu.pl/>.
  14. KMD krajowy magazyn danych. Cele projektu [on-line]. [Dostęp 13.08.2012]. Dostępny w Internecie: <http://kmd.pcss.pl/index.html>.
  15. Maciejewska Ł., Szarski H., Urbańczyk B., Dostęp do czasopism elektronicznych w krajach Unii Europejskiej. W: Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej. Łódź: BGPL, 2004, s. 237-246.
  16. NUKAT. Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny NUKAT [on-line]. [Dostęp 24.08.2012]. Dostępny w Internecie: <http://www.nukat.edu.pl/>.
  17. Prawo zamówień publicznych. Dz.U. 2010, Nr 113, poz.759.
  18. SYMPOnet – baza materiałów konferencyjnych [on-line]. [Dostęp 09.08.2012]. Dostępny w Internecie: <http://www.bg.pw.edu.pl/bazy/sympo.html>.
  19. Szczepańska B., Marcinek M. (tłum.), EIFL Handbook on Copyright – Polish [on-line]. [B.m.]: EIFL, 2007. [Dostęp 31.07.2012]. Dostępny w Internecie: <http://www.eifl.net/eifl-handbook-copyright-polish>.
  20. WBN. Wirtualna Biblioteka Nauki [on-line]. [Dostęp 31.07.2012]. Dostępny w Internecie: <http://vls.icm.edu.pl/>.
  21. Wojciechowska M. (red.), Współpraca bibliotek na szczeblu regionalnym, krajowym, międzynarodowym. Gdańsk: Ateneum, 2011.
- Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

22. Wojsznis G., Współpraca bibliotek naukowych w drodze do globalizacji. W: Gaziński R. (red.), Wzorce współpracy bibliotek naukowych w Polsce. Materiały z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej. Szczecin: Książnica Pomorska, 2005, s. 9-19.

Співпраця наукових бібліотек Польщі

У статті розглянуто причини, що впливають на об'єднання бібліотек у консорціуми, а саме: осучаснення реалізації основних бібліотечних процесів, надання доступу до електронних джерел інформації, надання доступу до оцифрованих друкованих джерел через Інтернет, створення баз даних та інших сервісів інформаційних засобів, створення спільних каталогів.

Основними перевагами створення консорціумів вважається: економія коштів, можливість здешевлення закупівлі баз даних, умов придбання і організації доступу, раціональне використання ресурсів, розширення списку дефіцитних джерел/назв, взаємний обмін досвідом, інтеграція бібліотечного середовища, зменшення ризику при реалізації проєктів, правове забезпечення членів консорціуму.

Перші консорціуми у Польщі повстали на початку 90-х років ХХ ст.: Академічна бібліотечна мережа м. Лодзь включає 10 бібліотек (1994); Фундація наукових бібліотек м. Познань об'єднує 12 наукових бібліотек (1996). Найбільше бібліотек об'єднуються у консорціуми за принципом використання однакової бібліотечної системи: Консорціум бібліотек м. Вроцлава використовують Alerph (2001); Бібліотеки Верхньої Сілезії – польська система Prolib; Університетський консорціум, який впровадив VTLS (1993); Декларація «Biblioteka z Horyzontem» (1997).

Одним із завдань консорціумів є співпраця при створенні спільних каталогів і картотек. Найважливішим проєктом є Національний централізований універсальний каталог NUKAT (2002), який об'єднує каталоги бібліотек, які використовують різні

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

автоматизовані бібліотечні системи. Сьогодні з каталогом співпрацює 126 найбільших бібліотек Польщі і налічує 2.3 млн. описів.

Консорціями реалізують спільне придбання доступу до вибраних джерел інформації. Одним з найважливіших проектів є підписка бібліотеками вищих навчальних закладів та науково-дослідних інститутів бази «Chemical Abstracts». У консорціумі 22 бібліотеки, а координатором виступає Бібліотека і Центр науково-технічної інформації Вроцлавської політехніки. Інший приклад - доступ до бази даних «Knovel Library», який координує бібліотека Політехніки м. Лодзь (у проекті бере участь 31 організація). Членами консорціуму «EMERALD» є 38 організацій, консорціум «IEEE» об'єднує 26 бібліотек.

Спільне створення баз даних, цифрових бібліотек і наукових порталів уможливають доступ до польської наукової інформації. Наприклад, інформаційний сервіс «Економіка онлайн – наукові джерела з економіки в Інтернеті» (з використанням формату опису (MARC 21) та метаданих (DUBLIN CORE).

Технічні бібліотеки створили спільну базу даних «Польські мережеві ресурси в галузі технічних наук» – «Vaz-TOL». Портал містить бібліографічні описи (з актуальними гіперпосиланнями) польських наукових публікацій, баз даних, веб-сторінок і сервісів, доступних у мережі.

Інтернет-джерела постійно перевіряються, згідно визначених критеріїв оцінки якості і каталогізуються за правилами бібліографічного опису електронних документів. База даних постійно оновлюється, а бібліографічні описи регулярно актуалізуються. Цілісність бази організовує група редакторів від 23 бібліотек. Доступ до порталу «Vaz-TOL» для усіх груп користувачів, які цікавляться широким аспектом питань технічних дисциплін безкоштовний. Власником і організатором порталу, що відповідає за його функціонування є консорціум Vaz-TOL. Необхідно зауважити, що утримання порталу дофінансовує Міністерство науки і вищої освіти.

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

Багато років бібліотеки спільно працюють над «Базою даних вмісту польських технічних журналів» – «Vaz-Tech». Це бібліографічна база статей з журналів в галузі точних і технічних наук, охорони природного середовища з анотаціями. Базу даних почали створювати від 1997 р. за ініціативи бібліотек вищих технічних закладів та центрів наукової інформації. На сьогодні база даних входить до засобів Віртуальної бібліотеки науки.

З 2002 р. «Vaz-Tech» співпрацює з видавництвами зареєстрованих у базі даних наукових журналів, долучаючи електронні версії статей. З 2006 р. до бібліографічних описів додається пристатейна бібліографія. Таким чином база долучається до руху Open Access. Цікавим аспектом організації такої бази є те, що її використання доповнює технологію міжбібліотечного абонементу.

Наступною ініціативою співпраці польських бібліотек є створення «Бази даних матеріалів конференцій» – «SYMPOnet». Електронний ресурс містить матеріали конференцій з'їздів, конференцій, семінарів та інших наукових заходів у Польщі та за кордоном, що знаходяться у фондах понад 100 польських бібліотек вищих навчальних закладів та інших наукових організацій. База даних включає бібліографічні описи друкованих, виданих від 1980 р. та електронних документів. Співпраця зобов'язує 25 бібліотек-співорганізаторів надсилати інформацію про набуті матеріали конференцій до координатора – головної бібліотеки Варшавської політехніки, яка одночасно адмініструє базу даних.

Ще одним яскравим прикладом загальнопольської співпраці бібліотек є створення «Бази даних про вміст суспільно-політичних та журналів з гуманітарних знань» – «VazHum». Проект спільно реалізують Музей історії Польщі, Інтердисциплінарний центр математичного моделювання Варшавського університету та декілька бібліотек польської

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

Академії наук. Вміст журналів опрацьовується ретроспективно, від початку виходу журналу до нового випуску.

Оцифрування – ще один напрямок взаємодії бібліотек. Співпраця полягає в обміні досвідом стосовно впровадження нових технологій та практичного застосування при дигіталізації різних видів документів.

Можливості оцифрування дозволяють надавати доступ користувачам до фондів на спільній платформі в рамках однієї цифрової бібліотеки.

Основні моделі польських цифрових бібліотек: регіональні, в яких беруть участь багато бібліотек регіону; інституціональні, створювані окремою організацією (як правило відображають історичні особливості складу документальної бази); організовані консорціумами (однопрофільними організаціями).

Ресурси більшості цифрових бібліотек Польщі зосереджує консорціум Федерації цифрових бібліотек (FBC). Координацію здійснює комп'ютерно-мережевий центр у Познані (PCSS). Основними функціями його є: простий і складний пошук цифрових об'єктів, локалізація цифрових документів, виявлення дублікатів та запобігання їх створення, можливість перегляду планів оцифрування, доступ до статистики переглядів цифрових об'єктів.

Необхідно підкреслити важливість співпраці наукових бібліотек та її вплив на придбання державних ліцензій доступу до найважливіших наукових електронних ресурсів.

Переклад Р. Самотий